

„Un roman asemeni unui foc de artificii“

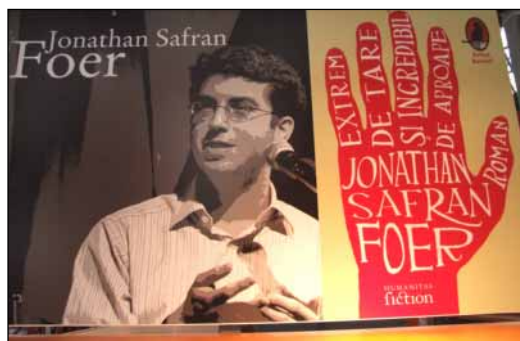
Un cuplu de tineri romancieri americani, evrei cu rădăcinile aflate undeva prin estul Europei, a fășnit, nu de mult, în prim-planul vieții literare new-yorkeze, captând imediat interesul breslei, al editorilor, ba și al cititorilor (din multe țări ale lumii), chiar așa cum sunt la ora actuală, tot mai leneși în fața paginii scrise. Se numesc *Nicole Krauss* și *Jonathan Safran Foer*. Au apărut ținându-se solidar de mână, cu verighetele pe inelarul stâng, cu talentele lor care nu se iau la harță și legați de o iubire care îi face să-și dedice unul altuia cărțile, ba chiar să-și potolească – desigur – și orgoliile, atât de infloritoare printre creatori. Până la acești 30 de ani, pe care i-au rotunjit amândoi în acest an 2007, au și publicat câte două romane fiecare, traduse în 30 de limbi, răsplătite cu diverse premii, ba și cu oportunitatea de a fi transpuse pe ecran.

Cunoscută pentru promptitudinea (și simțul pragmatic!) cu care descoperă valorile universale, Editura *Humanitas* a spus, politicos, „*First the ladies*” și ne-a oferit mai întâi romanul Nicolei Krauss, „*Istoria iubirii*” (pe care l-am prezentat într-unul din numerele trecute ale revistei). Iar acum, iată și traducerea romanului soțului ei, Jonathan Safran Foer, „*Extrem de tare și incredibil de aproape*”: titlu încifrat și, să recunoaștem, aproape imposibil de ținut minte, pentru o poveste, vă asigur, imposibil de uitat, duioasă și sfâșietoare totodată, străbătută de disperare, dar și de un umor delicat, despre suferințele iscate de atentatul de la 11 septembrie. O meditație ludică despre despărțire și moartea celor dragi făcută în numele personajului principal, pe care îl las să se recomande singur: „*Mă numesc Oskar și sunt inventator, astrofizician și fan Beatles. Am nouă ani. Tati a murit la 11 septembrie 2001. Chiriașul bunicii e mut și are palmele tatuată cu DA și NU. În camera lui tati am găsit o cheie pe care am de gând s-o încerc în toate încuietorile din New York. Știați că acum sunt mai mulți oameni vii pe pământ decât au fost vreodată? Adică, dacă ar vrea cu toții să-l joace pe Hamlet în același timp, n-ar putea, pentru că n-ar fi destule cranii. Asta e povestea mea... Ce noroc că m-ați întâlnit...*”

Are dreptate. E un adevărat deliciu intelectual să-i poți urmări povestea, cea mare „aventură detectivistică” în căutarea broaștei care să poată fi deschisă cu cheia secretă găsită în biroul lui „tati al meu”, pusă într-o vază în care se găsea picul misterios cu un singur nume „Black”, drept adresant. Nu e o poveste pentru copii, n-are nimic din vrăjile aiuritoare ale lui Harry Potter, care îi fascinează pe copiii născuți cu Internetul la căpătâi. Pentru Oskar, băiețușul supradotat, cu o imaginație fabuloasă, o sete de cunoaștere neostoită (cultivată de părinți, desigur) și un dor nebun după tatăl cu a cărui dispariție tragică nu se putea împăca, această plecare în căutarea misterioasei încuietori se putea sfârși – mai știi? – și cu regăsirea părintelui prefăcut, de fapt, în fumul negru al turnurilor gemene. O consolare? O speranță? O iluzie infantil-fantasmagorică? De fapt, începutul unei expediții inițiatice în descoperirea sufletului omenesc, a solidarității în nefericire, pe

care blazarea și cinismul actual le neagă cu vehemență. Oskar ia în mâini cartea new-yorkeză de telefon, își întocmește o listă cu numele tuturor persoanelor numite Black și face socoteala că, toate laolaltă, ar putea poseda cam o sută șaptezeci și două milioane de încuietori. „A piece of cake”, pentru el, un fleac, nu-i așa? Ca să încerce cheia misterioasă în toate broaștele, îi vor trebui sâmbetele și duminicile unui an și jumătate. „*Acesta este planul meu mareț. În felul acesta mă înveselesc, pentru că mă apropiam de tati. Dar mă întristam pentru că mă îndepărtam de mami*”.

Periplul său prin metropola americană, întâi de unul singur, apoi însoțit de bătrânul lor vecin de la 5A – un fost corespondent de război pe multe din fronturile zbuciumatului secol 20, acum ros de artroze și singurătate – a fost marea escapadă a cunoașterii în mijlocul unei faune umane pestrițe, adesea stranii, așezată în straturi sociale diferite, într-o ierarhie dictată de voința zeului „Money”. Să regăsim oare, în această investigație pe fărâma de coajă americană a Terrei, ceva din voiajul inițiativ al „Micului Prinț”, să regăsim, în destinul și hazul dureros al lui Oskar, ceva din umorul dulce ca pelinul, al eroului lui Șalom Alehem din „Halal de mine, sunt orfan” sau al micuțului Momo din „Ai toată viața înaintea” a lui Romain Gary? Poate. Dar mai mult decât „întâlnirea dintre marile spirite” există, cred, ceva din înrudirea psihică a scriitorilor evrei, uniți prin acea veselie tristă și cea speranță stăruitoare care a ținut iudaismul în viață. Și care ni se revelează mai ales în cea de a doua poveste, strecurată în cotloanele romanului lui Foer și ale cărui capitole, paragrafe, situații sunt intercalate

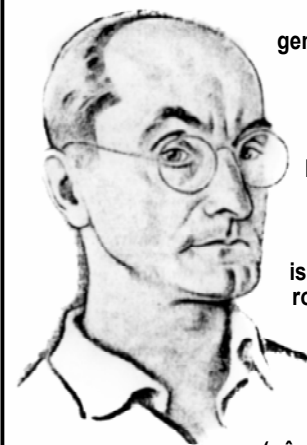

în povestea lui Oskar. „Romanul din roman” se referă la bunicii băiețelului, la destinul lor tragic. Despărțiți înainte chiar de nașterea fiului lor – tatăl lui Oskar – (bunicul nesuportând căsnicia cu sora primei sale iubiri, ucisă în anii nazismului), ei se regăsesc doar atunci când fiul lor – mort în apocaliptic atentat – nu mai este în viață. Dar comunicarea e și acum imposibilă. Bunicul și-a pierdut glasul, în urma șocului psihic, și nu poate „vorbi” decât cu palmele sale tatuată: una cu DA, cealaltă cu NU. Tragediile celui de-al doilea război mondial reverberază astfel și-și trimit ecourile până spre gigantică crimă din 11 septembrie 2001.

Va reuși micul Oskar să-și reunească bunicii, să găsească încuietorea potrivită cheii? Veți afla din lectura cărții, care te intrigă și te încântă în egală măsură, te derutează uneori și te surprinde la fiecare pagină, prinzându-te în vârtejul neașteptatelor sale tehnici narrative și chiar prin formulele sale grafice.

Cred că Salman Rushdie, scriitorul indian rejectat de fundamentalistii din propria sa țară, a fost cel care a exprimat cel mai concentrat și exact calitățile acestei cărți născute din harul unui tânăr romancier american-evreu: „Un roman ambițios, strălucitor asemeni unui foc de artificii, jucăuș și atât de duos. O carte extraordinară!”.

SANDA FAUR

În „Dicționarul general al literaturii române” (Ed. Academiei Române) găsim datele biografice ale lui Marius Mircu, astăzi „decan al scriitorilor israelieni de limbă română”, apreciat de cititori și de conaștri. S-a născut la Bacău, la 9 iulie 1909

(a împlinit 98 de ani)

și a fost reporter, prozator, cea mai „solidă” carte a sa totalizând aproape 1000 de pagini cu titlul „M-am născut reporter” (2 volume, Ed. Glob-Papyrus, Israel, 1998). Este fratele academicianului Solomon Marcus și al regretatului scriitor din România, Marcel Marcian. A absolvit Facultatea de Drept la București, în 1936. Până în 1938, a fost reporter la „Gazeta”, apoi legile rasiale l-au împiedicat să-și continue munca, dar este ales președinte al Asociației Tinerilor Scriitori și Artiști Evrei. După război, scrie despre Pogromul de la Dorohoi, despre cel de la Iași, despre Transnistria. În 1951 este laureat al Premiului de literatură pentru copii. Între anii 1942-1987, a condus secția de arhivă-documentare a Comunității Evreilor din București și a F.C.E.R. Între anii 1946-1949, a fost secretar general de redacție la „Națiunea” lui G. Călinescu. A colaborat la numeroase publicații și are la activ numeroase cărți (peste 40): *24 de ore în jurul lumii* (1932), *Văzduhul ne cheamă* (1934), *N-am*

ISRAEL MARCUS, alias MARIUS MIRCU, aproape de centenar

descoperit America (1937), *Poate știința să împiedice războiul?*, *Croitorul din Back* (1979), *Oameni de omenie în vremuri de neomeneie* (1987), un masiv volum *Treizeci și șase de stâlpi ai lumii* (1994) (despre oameni remarcabili în treizeci și șase de profesii), câteva volume despre iluștri defuncți, înmormântați la Cimitirul Filantropia (titlul comun: *Șapte momente*) ș.a.

Jean Ancel, istoric israelian, îl numea pe Marius Mircu „părinte spiritual” (1988). Despre acest prolific publicist, eseist, prozator, au scris Valeriu Cristea, Alexandra Indrieș, Iosef Campus, Victor Bărlădeanu, Al. Mirodan, Alex. Ștefănescu, Ion Cristofor, Tania Lovinescu ș.a. Marius Mircu a scris despre celebrități și personalități din domeniul culturii, artei, științei, politicii: Paul Valéry, Einstein, Shirley Temple; din România: despre Eugen Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Ury Benador, Ion Pas, Al. Șahighian, Veronica Porumbacu, Victor Eftimiu, Ștefan Roll, M.H. Maxy, Mihail Dragomirescu, Tudor Arghezi, F. Aderca, Norman Manea ș.a. pe care i-a cunoscut personal, ca și despre Ana Pauker, Iosif Chișinevski, (evident, după plecarea din România).

A fost primul director, timp de cinci ani al Muzeului de Istorie a Evreilor, înființat la inițiativa Șef Rabinului dr. Moses Rosen, în 1982. Întrebat de Solo Har, în Israel, ce a făcut după ce s-a pensionat, în 1969, Marius Mircu a răspuns: „Primul profit al libertății; m-am căsătorit [n.n. - avea 60 de ani]. În ziua următoare mi-am procurat o mașină de scris, a treia zi un top de hârtie și un litru de cerneală”. Tot el povestește că, mergând la doctor pentru a-și trata o durere la mâna dreaptă, acesta i-a pus diagnosticul: „boală de scriitor”. Tot ce a scris Marius Mircu este atractiv, trezește curiozitatea, provoacă, adeseori este amuzant. Fără a avea pretenția de a fi un scriitor „abisal”, el a sesizat mereu elementul de structură, fie condamnând crima (în cazul pogromurilor, al Holocaustului), fie descoperind farmecul vieții unor oameni mai mult ori mai puțin celebri, dar oameni! El este cel ce-și iubește aproapele. „Ad mea veesrim”, Marius Mircu!

BORIS MARIAN

Destăinuirile memoriei afective

Verdictul sever al primului cenzor arunca în aer munca îndârjită a actorilor, a regizorului și bineînțeles a autorilor piesei „Nota 0 la purtare”. Ce era de făcut? Nimic! Nu cunoșteam pe nimeni suficient de puternic pentru a anula prima decizie. Și deodată mi-a fulgerat prin minte un nume: Fred Mahler. Fusese coleg de școală cu mine. Dar cu doi ani mai mic. Tatăl lui, un priceput arhitect și un pictor de talent, ne preda desenul. Însă felul cum desenam eu, îl trecea cu vederea. Indiferent ce obiect ne-ar fi propus ca model, în desenul meu semăna cu orice vrei, numai cu obiectul respectiv, nu. Poate că dl Mahler mă ierta, gândind că și la Picasso ceea ce picta nu prea semăna cu modelul. Fiul profesorului, Fred, datorită cunoștințelor serioase din domeniul sociologiei, ajunsese la o funcție destul de importantă în cadrul Uniunii Tineretului Comu-nist. Luându-mi inima în dinți, m-am dus la locuința profesorului și, adresându-mă acestuia, aproape cu lacrimi în ochi, i-am spus: „Ajută-mă! Nu-ți cer vreo intervenție. Te rog doar atât: vino să vezi piesa!”.

Fred mi-a dat ascultare. Doar că n-a venit singur. Îl însoțea Petre Gheorghe. Fiu de erou al clasei muncitoare, acesta chiar avea o funcție mare în U.T.C., dar și reputația unui proletcultist. Spre surprinderea mea, Petre Gheorghe a răs cu hohote, a aplaudat entuziast, iar după ultima replică, a spus: „Piesa e bună! Dați-i drumul!”. Câteva zile mai târziu a avut loc premiera. Lume multă și bună. La balcon, în locuri de onoare, Constanța Crăciun, pe atunci ministru al Culturii, și sfătuitoarea ei de taină, Aurel Baranga.

Cine merge la Cinemateca din Eforie – căci acolo funcționa „Studioul actorului de film” – știe că la marginea sălii e un pilon masiv și rotund. De el, rezemat, stătea în picioare tata. La una din scenele mai emoționante – se vorbea de deportări, l-am văzut pentru prima oară lacrimând. Nu știu dacă o făcea din pricina celor ce rosteau actorii pe scenă sau de mândrie pentru ceea ce scrisese fiu-său. Ori din ambele motive.

După furtunoasele aplauze de la final, au urmat felicitările din partea oficialităților, sărutări, călduroase strângeri de mână, mă rog,

tot tacâmul unei premiere foarte izbutite.

Ion Lucian, regizorul și descoperitorul piesei, exulta. Seară de seară, sala era arhiplină, cu multe locuri în picioare. Despre succes s-a dus vestea repede:

- Vreți încasări, puneți „Nota 0 la purtare”.
La Cluj, Iași, Timișoara, Brașov, Galați, Brăila, Craiova, Bacău... Și acum mai întâlnesc numeroși actori, care îmi spun:

- Știi, eu am jucat în „Nota 0...”.

Ba și în școli, începuseră s-o joace elevii. Curând, au venit și invitații din străinătate. Simultan, premiere și la Moscova și la Berlin. Ni s-a aprobat, celor doi autori, lui Virgil Stoescu și mie, să plecăm la Moscova. Pe atunci, relațiile

„Nota 0...” (III)

oficiale erau cordiale. Primirea în capitala sovietică a fost triumfală. În gară, deși iarna rusească își făcea de cap, toți actorii Teatrului Central de Copii ne așteptau înșirați pe peron. Aproape o lună ne-a stat la dispoziție o mașină Zil, o ghidă frumușică, o cameră la hotel Smolenskaia, unul dintre cele mai elegante – cu turnulețe ca o tortă, după moda stalinistă.

Teatrul, așezat la stânga „Balșoiului”, gemea de lume, când a avut loc reprezentația la care fuseserăm invitați. Prezenți și membrii ambasadei României. Am fost asigurați că todeauna, la piesa noastră, sala e la fel de plină. Elevii de pe scenă, adică actorii, erau îmbrăcați în uniforme elegante. Succesul, copleșitor. Traducătorul, A. Florian, izbutise să realizeze o versiune perfect adaptată atmosferei din școlile rusești. Traducerea sa a fost repede tipărită. De altfel, ca și în România, piesa începuse să fie jucată și de elevi, în școli. La un liceu am fost poftiți și noi. Un școlar, mai răsărit, înainte de a începe reprezentația propriu-zisă, a citit, cu un aer marțial, colegilor săi, biografiile noastre. Din nou aplauze, din nou flori, din nou obiecte de artizanat drept cadou.

Tata, care lucrase cu nemții înainte de venirea la putere a lui Hitler, îmi prevăzuse și un mare succes în Germania. Nu-l credeam:

- Cum o să le placă fasciștilor ălora piesa noastră?

Însă tata a avut dreptate. Sincu, cel care ne respinsese piesa la București, ajunsese în R.D.G. mare regizor. El a pus piesa și la Berlin și la Leipzig deodată. Succesul - asemănător celui de la Moscova. Numai că aici nemaexistând un acord cultural de reciprocitate, am avut de încasat și frumoase drepturi de autor, nu ca în Rusia, unde ni s-a plătit ceva numai pentru tipărire. Dacă ni s-ar fi plătit procentul pentru toate biletele vândute în câte teatre s-a jucat, de la Moscova până la Vladivostok, am fi devenit milionari.

Ulterior s-a mai jucat și în Iugoslavia, în Ceholovacia (unde s-a și tipărit) și în Ungaria (la Televiziune), ba chiar și în îndepărtata Chină. Probabil însă că existau acorduri culturale pentru că n-am mai văzut nici un ban, și nici Ministerul Culturii nu s-a învrednicit să ne răsplătească efortul cultural de a mări prestigiul țării în lume.

Legat de aceste reprezentații în străinătate, mai nutresc și acum un singur regret. După spectacolul de la Moscova și după banchetul obligatoriu, unde m-am cam cherceluit din pricina numeroaselor toasturi, care fiecare trebuia neapărat însoțit de un pahar cu votcă, am plecat împreună cu actorii, să ne plimbăm pe străzile înzăpezite ale Moscovei. Era o noapte splendidă. Eu la braț cu interpreta Mariană. O georgiancă superbă. Cea mai frumoasă Mariană din câte au jucat rolul. Dar ea nu știa nici o limbă străină, iar eu nici o boabă rusește, așa că a fost doar o prelungită tăcere, deși actorii din spate îmi tot făceau semne să fiu mai îndrăzneț...

Piesa s-a jucat neconținut din 1 martie 1956 și până la Revoluție. Dar cenzorul a avut dreptate: nu prea reprezenta acțiunile U.T.C.-ului. Dovadă că s-a putut juca și după Revoluție, într-o versiune muzicalizată, cu încântătoare melodii aparținând lui Marius Țicu. S-a reprezentat la București, în Teatrul „C. Tănase”, iar la Iași, în Teatrul „Lucafeărul”. Și din nou: aplauze, flori, felicitări, dar și regretul că nu mai am 20 și ceva de ani ca la cea dintâi premieră.

OCTAVIAN SAVA